

Talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (HE 44/2026 vp)

Talousvaliokunta on pyytänyt 15.4.2026 Lupa- ja valvontavirastolta lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi alkoholilain muuttamisesta (HE 44/2026 vp).

Lupa- ja valvontavirasto kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Lupa- ja valvontavirasto vastustaa esitystä

Esityksellä lisättäisiin alkoholijuomien saatavuutta laajentamalla alkoholijuomien valmistajien ulosmyyntioikeutta. Voimassa olevan lain mukaiset tilaviini- ja käsityöläisolutpoikkeukset kumottaisiin, ja jatkossa kaikilla valmistajan vähittäismyyntiluvanhaltijoilla olisi oikeus tietyin edellytyksin myydä käymisteitse valmistettuja enemmän kuin 8,0 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä ja muulla tavoin valmistettuja enemmän kuin 5,5 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia (jäljempänä ”yli 5,5 / 8,0 % alkoholijuomia”).

Ehdotettu ulosmyyntioikeus eroaisi merkittävästi nykyisestä tilaviinin ja käsityöläisoluen vähittäismyyntiluvasta, jossa on kyse hyvin rajatusta poikkeuksesta Alkon vähittäismyyntimonopoliin. Nykyiset poikkeukset on rajoitettu sellaiseen tuotantomäärään, joka osoittaa toiminnan olevan rajallista, perinteistä ja käsiteollista. Lisäksi tilaviinin osalta edellytyksenä on, että niiden valmistuksen ja myynnin pitää tapahtua maatalouden harjoittamisen yhteydessä. Käsityöläisoluen vähittäismyyntiluvalla voi myydä enintään 12 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia ja tilaviinin vähittäismyyntiluvalla enintään 13 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäviä alkoholijuomia.

Esitys mahdollistaisi nykyistä laajemman alkoholijuomien myynnin valmistuspaikoilta alkoholijuoman vahvuudesta riippumatta. Lupa- ja valvontavirasto vastustaa alkoholijuomien saatavuutta helpottavia muutoksia ja katsoo niiden olevan alkoholilain tarkoituksen vastaisia. Alkoholilain tarkoituksena on lain 1 §:n mukaan vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

Vaikutukset Alkon asemaan

Esitys kaventaisi Alkon monopoliasemaa, kun valmistuspaikoilta voitaisiin myydä nykyään ainoastaan Alkon vähittäismyyntimonopolin piiriin kuuluvia alkoholijuomia. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan alkoholijuomien vähittäismyyntimonopoli on toimiva järjestelmä, jolla tutkitusti vähennetään alkoholijuomien kulutuksesta aiheutuneita haittoja. Mahdolliset muutokset alkoholimonopoliin tulisi asteittaisen heikentämisen sijaan toteuttaa kokonaisvaltaiseen arviointiin ja siitä tehtyihin johtopäätöksiin perustuen.

Aiemmin tällä hallituskaudella eduskunnassa käsitellyillä ja vielä käsittelyssä olevilla alkoholilakia koskevilla hallituksen esityksillä voidaan nähdä olevan negatiivisia yhteisvaikutuksia Alkon asemaan. Hallitusohjelman mukaan hallitus ei muuta Alkon kansanterveydellistä tehtävää ja asemaa. Hallitusohjelmaan perustuvien alkoholilain muutosten toteuttaminen yksittäisinä toisistaan erillisinä muutoksina vaikeuttaa muutosten kokonaisvaikutusten arviointia. Kyseisen valmistajien ulosmyyntioikeuden laajentamista koskevan esityksen vaikutuksia kansanterveyteen sekä hyvinvointialueiden talouteen ja kuormitukseen tuleekin arvioida osana isompaa kokonaisuutta.

Kuten esityksessäkin on todettu, valmistuspaikoilta ostetut alkoholijuomat todennäköisesti korvaisivat Alkosta ostettuja vastaavia juomia. Esityksen mukaan uudistus helpottaisi niitä kuluttajia, jotka haluavat ostaa valmistuspaikkavierailun yhteydessä alkoholijuomia mukaan vietäväksi. Erityisesti maaseudulla sijaitsevien alkoholijuomien tuotantopaikkojen osalta tilanne voi olla se, että lähimpään Alkoon voi olla matkaa useita kymmeniä kilometrejä. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan olisi todennäköistä, että myös kuluttajat, jotka eivät osallistuisi tilavierailuun valmistuspaikassa, ostaisivat alkoholijuomia valmistuspaikan myymälästä varsinkin, jos valmistuspaikka sijaitisi lähempänä kuluttajan asuinpaikkaa kuin Alkon myymälä.

Valmistus- ja vähittäismyyntipaikan sijainti sekä vähittäismyyntiaika

Esityksen mukaan sen tavoitteena on edistää erityisesti maaseutu- ja aluematkailua ja turismia sekä vahvistaa maaseudun elinvoimaisuutta. Esitystä voidaan pitää osittain ristiriitaisena tämän tavoitteen kanssa, sillä esityksessä ei edellytetä valmistuspaikan tai vähittäismyyntipaikan sijaitsevan maaseudulla. Näin ollen on oletettavaa, että laajempaa ulosmyyntioikeutta tultaisiin hyödyntämään myös kaupungeissa sijaitsevien valmistuspaikkojen yhteydessä, mikä entisestään lisäisi alkoholijuomien saatavuutta.

Alkoholijuomien saatavuus lisääntyisi nykyiseen verrattuna myös siitä syystä, että valmistajien vähittäismyyntiluvalla saisi myydä yli 5,5 / 8,0 % alkoholijuomia normaalin vähittäismyyntiajan mukaisesti eli päivittäin klo 9–21. Vähittäismyyntiajat olisivat siten laajemmat kuin Alkolla, vaikka kyse olisi Alkon vähittäismyyntimonopolin alaan kuuluvien juomien myynnistä. Lupa- ja valvontavirasto katsoo, ettei valmistajilla tulisi olla Alkon vähittäismyyntiaikoja laajempaa oikeutta myydä ehdotetun 17 §:n 2 momentin mukaisia vahvempia alkoholijuomia.

Käytännössä ehdotetut säännökset tarkoittaisivat sitä, että esimerkiksi Helsingin keskustassa, Alkon myymälän vieressä sijaitsevan valmistuspaikan vähittäismyyntipaikasta, voisi myydä asiakkaille väkeviä alkoholijuomia lauantai-iltaisina klo 18–21 ja sunnuntaisin klo 9–21 Alkon myymälöiden ollessa kiinni. Tällaista myyntipaikkaa ei myöskään koskisi vaatimus elintarvikevalikoimasta myydessä enintään 5,5 / 8,0 % alkoholijuomia toisin kuin päivittäistavara-kauppoja.

Vuosituotanto- ja ulosmyyntirajoja pienennettävä

Edellä mainittujen syiden vuoksi Lupa- ja valvontavirasto vastustaa valmistajien ulosmyyntioikeuden laajentamista. Mikäli ulosmyyntioikeutta haluttaisiin kaikesta

huolimatta laajentaa, Lupa- ja valvontavirasto katsoo, että sen esittämät muutosehdotukset tulee ottaa huomioon eduskuntakäsittelyssä ja tehdä lakiin tarvittavat korjaukset.

Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan ehdotettuja säännöksiä on ensinnäkin muutettava siten, että ne koskevat hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti ainoastaan pien- ja käsityöläispanimoja, pientislaamoja ja viinitiloja. Valmistajien vuosituotanto- ja ulosmyyntirajojen pitäisi olla huomattavasti ehdotettua pienemmät, jotta kyse olisi käsityöläismäisesti alkoholijuomia valmistavista pientuottajista.

Esityksessä todetun mukaisesti ehdotettu 100 000 litran puhtaana alkoholina laskettava vuosituotantoraja tarkoittaisi sitä, että esimerkiksi pelkästään 12 % vahvuista alkoholijuomaa voitaisiin valmistaa 833 333 litraa vuodessa ja pelkästään 13 % vahvuista alkoholijuomaa 769 231 litraa vuodessa. Tuotantomäärät voisivat siten olla merkittävästi suurempia verrattuna nykyiseen käsityöläisoluen vähittäismyyntiluvan vuosituotantorajaan (500 000 litraa) tai tilaviinin vähittäismyyntiluvan vuosituotantorajaan (100 000 litraa).

Myös esityksen valmistuslupia ja valmistusmääriä esittelevästä taulukosta (taulukko 1 s. 12) käy hyvin ilmi ehdotetun vuosituotantorajan suuruus. Vain neljä tislaamoa on vuoden 2024 valmistusmäärätietojen perusteella valmistanut yli 100 000 litraa, vaikka valmistusmäärä ei edes ole laskettu puhtaana alkoholina.

Vuosituotantorajan suuruutta havainnollistaa hyvin lisäksi se, että tuotantomääräraja olisi 100 kertaa suurempi kuin EU:n rakennedirektiivin mukaisen pienen tislaamon vuosituotantoraja (neuvoston direktiivi 92/83/ETY alkoholin ja alkoholijuomien valmisteverojen rakenteiden yhdenmukaistamisesta, 22 artikla). Pienellä tislaamolla tarkoitetaan direktiivin mukaan tislaamoa, joka on oikeudellisesti ja taloudellisesti riippumaton muista tislaamoista eikä harjoita lisenssivalmistusta, ja joka tuottaa enintään 1 000 litraa puhdasta alkoholia vuodessa.

Vuoden 2025 valmistusmäärätietojen perusteella vain noin kymmenen valmistusluvanhaltijaa valmistaa yli 100 000 litraa puhdasta alkoholia vuodessa. Tämä tarkoittaa sitä, että lähes kaikki valmistusluvanhaltijat voisivat vähittäismyyntiluvalla myydä yli 5,5 / 8,0 % alkoholijuomia kuluttajille, jos muut myynnille säädetyt edellytykset täyttyisivät. Kyse ei tällöin olisi enää esityksen mukaisesta paikallisia pientuottajia koskevasta poikkeuksesta, vaan valmistajien oikeus myydä vahvempia alkoholijuomia muodostuisi pääsäännöksi. Ehdotetun mukainen tuotantomäärään kohdistuva rajoitus ei suuruutensa vuoksi vastaisi poikkeuksen alkuperäistä tarkoitusta.

Ehdotettua 25 000 litran puhtaana alkoholina laskettavaa ulosmyyntirajaa on perusteltu esityksessä siten, että määrä olisi alhaisempi kuin yhden Alkon myymälän keskimääräinen monopolin alaisten tuotteiden vuosimyynti, joka on noin 29 000 litraa puhdasta alkoholia. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan ulosmyyntirajan suuruus ei kuitenkaan pitäisi perustua edellä mainittuun Alkon keskimääräiseen vuosimyyntiin, sillä kuten esityksessäkin tuodaan ilmi, Alkon myymälöiden vuosimyynti vaihtelee suuresti ja myymälän vuosimyyntimäärä esimerkiksi pientuottajan kanssa samassa kunnassa voisi olla merkittävästi keskiarvoa alempi.

Käytännössä ulosmyyntiraja tarkoittaisi sitä, että esimerkiksi 40 % vahvuista alkoholijuomaa voisi myydä vuodessa puolen litran pakkauksina 125 000 kappaletta. Tämä puolestaan tarkoittaisi noin 340 myytyä pakkausta vuoden jokaisena päivänä. Määrää on pidettävä liian suurena sekä ristiriitaisena suhteessa siihen, että esityksen mukaan sen tarkoituksena on muun muassa lisätä matkailua ja turismia, eikä luoda laajamittaista Alkon monopolin kanssa kilpailevaa vähittäismyyntikanavaa.

Esitystä voidaan perustellusti verrata Ruotsin lainsäädäntöön, sillä Ruotsissa on tullut voimaan kesällä 2025 määräaikainen laki Ruotsin alkoholilain muuttamisesta, jossa säädetään alkoholijuomien valmistajien oikeudesta tilamyyntiin (lag 2025:299). Esitys mahdollistaisi merkittävästi laajamittaisemman myynnin kuin Ruotsin malli, jossa vuosituotantorajat ovat huomattavasti pienemmät ja lisäksi ulos myytävän alkoholin myyntiä on rajoitettu sekä yksittäiselle kuluttajalle kerralla myytävän määrän osalta että edellyttämällä maksulliselle vierailulle osallistumista ennen alkoholin ostamista. Esitys olisi alkoholijuomien myynnin suhteen huomattavasti sallivampi kuin muissa Pohjoismaissa, joissa on vähittäismyyntimonopoli.

Valvonnalliset haasteet korjattava

Esityksen mukaan vuosituotanto- ja ulosmyyntirajojen laskeminen tapahtuisi puhtaan alkoholin määriksi muutettuna. Lupa- ja valvontavirasto korostaa, että luvanhaltijoiden vastuulla olisi varmistaa vuosituotanto- ja ulosmyyntirajojen noudattaminen myydessä yli 5,5 / 8,0 % alkoholijuomia.

Kuten esityksessä on tunnistettu, valvonnallisia haasteita voisi aiheutua, jos valmistajat eivät etukäteen osaisi arvioida kunkin vuoden vuosituotantomäärää ja jos vuosituotantoraja ylittyisikin kesken vuoden. Lisäksi on mahdollista, että luvanhaltijat keskittäisivät valmistuksensa loppuvuoteen, jolloin vuosituotantoraja ylittyisi mahdollisesti vasta loppuvuonna. Tällöin olisi kuitenkin ongelmallista se, että säännöksen mukaan luvanhaltija ei olisi saanut myydä kyseisenä vuonna ollenkaan yli 5,5 / 8,0 % alkoholijuomia, mutta tilannetta ei pystyisi enää korjaamaan, koska alkoholijuomat olisi jo myyty asiakkaille. Sääntely olisi erilainen kuin verolainsäädännön puolella, jossa pienpanimoalennusoikeuden menettämisen pystyy korjaamaan maksamalla täyden alkoholiveron koko kalenterivuodelta. Lisäksi ulosmyyntirajan täytyminen voisi altistaa sille, että loppuvuonna myydyt juomat merkittäisiinkin kirjanpitoon vasta seuraavan vuoden myynteinä.

Eduskuntakäsittelyssä on syytä selvittää, pystyttäisiinkö edellä mainitut valvonnalliset haasteet ratkaisemaan säännösehdotusta muuttamalla. Muutosten tekemisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, ettei samalla ainakaan laajenneta ulosmyyntioikeutta.

Seuraamusmaksuun tehtävä muutoksia

Lupa- ja valvontavirasto pitää hyvänä esitykseen tehtyä täydennystä koskien sitä, että ehdotetussa 17 §:n 2 momentissa säädettävien velvollisuuksien rikkomisesta voitaisiin

määrätä seuraamusmaksu. Asiasta tulisi kuitenkin säätää uuden lisättävän 71 §:n 1 mom. 8 kohdan sijasta 71 §:n 1 mom. 5 kohdassa, jossa säädetään nykyisin muistakin vähittäismyyntiluvan haltijalle asetettujen velvollisuuksien rikkomisesta. Tämä mahdollistaisi luvan peruuttamisen alkoholilain 72 §:n 1 mom. mukaisesti viimesijaisena keinona vakavimmissa rikkomustapauksissa.

Lisäksi Lupa- ja valvontavirasto katsoo, että seuraamusmaksun enimmäissuuruutta olisi perusteltua korottaa, jotta seuraamusmaksu kannustaisi luvan haltijoita toimimaan lainmukaisesti ja pystyttäisiin huomioimaan moitittavuudeltaan eriaisteiset teot ja erikokoiset toimijat.

Fyysisen erillisyyden vaatimusta täsmennettävä

Ehdotetun 17 §:n 2 momentin mukaan yhtenä edellytyksenä vahvempien alkoholijuomien ulosmyynnille olisi se, että valmistuspaikka sijaitisi muista alkoholijuomien valmistajista fyysisesti erillään. Lupa- ja valvontavirasto pitää hyvänä esitykseen tehtyä muutosta koskien sitä, että fyysisen erillisyyden vaatimuksen täyttymistä edellytettäisiin suhteessa muihin alkoholijuomien valmistajiin, ei valmistuspaikkoihin. Fyysisen erillisyyden vaatimuksen tarkempi sisältö tulisi kuitenkin täsmentää, sillä se ei käy ilmi säännöksestä eikä sitä ole riittävästi avattu myöskään säännöskohtaisissa perusteluissa. Esimerkiksi Verohallinnon ohjeessa ”Pienpanimoalennus Suomessa” on avattu fyysisen erillisyyden vaatimuksen sisältöä huomattavasti enemmän.

Esityksen mukaan muun muassa fyysisen erillisyyden vaatimuksella turvattaisiin sitä, että Alkon monopoliin tehtävä poikkeus pysyisi rajattuna eikä valmistuspaikoilta tapahtuva myynti muodostaisi laajamittaista kilpailevaa vähittäismyyntikanavaa Alkon monopolille. Sääntelyn tarkoituksen toteutumisen näkökulmasta olisi riittävää, jos vuosituotanto- ja ulosmyyntirajat säädettäisiin huomattavasti ehdotettuja rajoja pienemmiksi, jolloin voitaisiin kokonaan luopua tulkinnanvaraisuuksia aiheuttavasta fyysisen erillisyyden vaatimuksesta.

Muita huomioita

Vaikka Lupa- ja valvontavirasto edellä mainittujen syiden johdosta vastustaakin esitystä, pitää Lupa- ja valvontavirasto kuitenkin ehdottoman tärkeänä sitä, että esityksessä ei sallita yli 5,5 / 8,0 % alkoholijuomien toimitusta, vaan ulosmyyntioikeus on rajattu myyntiin vähittäismyyntipaikan sisätiloissa. Tällöin myös esityksen vaikutukset Alkon asemaan jäävät pienemmiksi.

Osastopäällikkö

Satu Koskela

Juristi

Iina Hyvärinen

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viimeiseltä sivulta ilmenevin tavoin.

Lupa- ja valvontavirasto

Postiosoite: PL 20, 13035 LVV

Puhelinvaihte: 0295 254 000

kirjaamo@lvv.fi | lvv.fi

Tämä asiakirja LVV-U/70432/2026 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LVV-U/70432/2026 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Hyvärinen Iina 23.04.2026 09:23

Ratkaisija Koskela Satu 23.04.2026 14:20